

MAGNUS HENREKSON
JOHAN TORSTENSSON
RASHA TORSTENSSON

Den ekonomiska integrationen i Europa: Har den några långsiktiga tillväxteffekter?*

Förespråkarna för ökad regional integration, inte minst i Europa, hävdar ofta att en ökad regional integration också höjer tillväxttakten i de integrerade ekonomierna. Ett närliggande exempel på detta är EU-konsekvensutredningen inför folkomröstningen 1994. Det har dock inte funnits någon välutvecklad teoretisk eller empirisk forskning som kunnat ge något större stöd för denna uppfattning. I denna artikel presenterar dock Magnus Henrekson, Johan Torstensson och Rasha Torstensson färsk empiriska resultat från egen och andras forskning som tyder på att den europeiska integrationen faktiskt kan ha långsiktiga tillväxteffekter.

Det är ett välkänt faktum att man med utgångspunkt från den traditionella neoklassiska tillväxtmodellen (Solow [1956]) inte kan komma till slutsatsen att en ökad ekonomisk integration kommer att resultera i en långsiktigt högre tillväxttakt. Icke desto mindre är det så att förespråkarna för ökad regional integration, inte minst i Europa, ofta hävdar att en ökad regional integration också höjer tillväxttakten i de integrerade ekonomierna. Ett tydligt exempel på detta är den sk Cecchinirapporten [1988]. I denna rapport, som analyserade de förväntade effekterna av skapandet av den inre marknaden, begränsade man sig till

potentiella engångseffekter. I analysen drogs slutsatsen att man skulle få en relativt blygsam engångseffekt på EU-ländernas inkomstnivå. Trots detta kände sig inte Lord Cockfield förhindrad att i förordet till rapporten hävda följande: "Fullbordandet av den inre marknaden kommer att skapa möjligheter till tillväxt, nya jobb, skalfördelar, ökad produktivitet ... kort sagt, en framtid med en hög inflationsfri tillväxt och miljontals nya jobb" (förf:s övers).¹

I den svenska EU-konsekvensutredningen inför folkomröstningen 1994 (SOU 1994:6) hävdades likaså att den svenska långsiktiga tillväxttakten skulle öka med upp till en halv procentenhet per

Docent MAGNUS HENREKSON är verksam vid IUI, docent JOHAN TORSTENSSON och fil lic RASHA TORSTENSSON är båda verksamma vid nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet.

* Magnus Henrekson och Johan Torstensson tackar Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet, HSRF, för ekonomiskt stöd. Rasha Torstensson är tacksam för stöd från Jan Wallanders och Tom Hedelius Stiftelse för Samhällsvetenskaplig Forskning.

¹ Citerat från Baldwin [1989, s 248].

år som en följd av ett EU-medlemskap. Dessa resultat hade tagits fram i en bilaga till utredningen, författad av Thomas Andersson och Torbjörn Fredriksson (se Andersson & Fredriksson [1993]). Resultaten utsattes för kraftig kritik. Inte minst anfördes att skattningen av den långsiktiga tillväxteffekten byggde på simuleringar i en gammaldags storskalig modell där det inte var möjligt att fastställa vilka mekanismer som genererade resultaten (Flam, Gottfries & Horn [1994]). Den efterföljande diskussionen visade att konsekvensutredningens slutsatser angående långsiktiga tillväxteffekter saknade en solid underbyggnad.²

Det är inte uppenbart varför skillnaden mellan ett EES-avtal och fullt EU-medlemskap med nödvändighet ska ge så betydande tillväxteffekter. Detta är en empirisk fråga. Vissa studier tyder på att öppenhet mot utrikeshandel i allmänhet, dvs global integration, kan ge högre tillväxt. Ett fåtal empiriska studier har också undersökt sambandet mellan *regional* integration och tillväxt. Här finns också indikationer på högre tillväxt som resultat av integration.

Syftet med denna artikel är dels att presentera teoretiska argument för ett eventuellt samband mellan europeisk integration och den långsiktiga tillväxten, dels att presentera de relativt få empiriska studier som gjorts. Framställningen bygger i hög grad på en egen studie som vi nyligen färdigställt (Henrekson, Torstensson & Torstensson [1996]).

Förväntade tillväxteffekter av regional integration

Om man använder den traditionella Solowmodellen (Solow [1956]) som sin teoretiska utgångspunkt kan inte regional integration (RI) visas leda till en högre tillväxttakt på lång sikt. Den ökade effektivitet som antas bli följden av ökad RI brukar resultera endast i en statisk engångseffekt på produktionsnivån. Denna statiska ef-

fekt har i empiriska studier utan undantag beräknats vara ganska liten. I Cecchinirapporten uppskattades EUs inkomstnivå öka med 2,5–6,5 procent till följd av den fria rörligheten för varor, tjänster, kapital och arbetskraft fr o m 1993. Gasiorek, Smith och Venables [1992] beräknade att öppnandet av den inre marknaden skulle leda till ett engångslyft i den totala faktorproduktiviteten på så lite som 1,5 procent.

Ett första ytterligare steg vid beräkningen av tillväxteffekterna är att ta hänsyn till den temporära tillväxtökning som kan förväntas följa på ett engångslyft i inkomst-/produktionsnivån. Den ökade inkomsten leder till ett ökat sparande, vilket driver fram ökade investeringar. Denna ökning i investeringarna kommer att upphöra så småningom när den nya jämvikten nåtts. Baldwin [1992] beräknar att denna ytterligare medelfristiga tillväxteffekt av genomförandet av den inre marknaden inom EU är av samma storleksordning som den nivåeffekt som beräknas i Cecchinirapporten.

Sett på detta sätt är de beräknade tillväxteffekterna även av en så omfattande liberalisering som skapandet av EUs inre marknad mycket blygsamma i ett längre perspektiv; tillväxttakten ökar inte långsiktigt och den totala effekten motsvarar i bästa fall den tillväxt man ändå skulle fått under 2–4 hyggliga år. Det senaste decenniets modellutveckling inom tillväxtteori har dock gjort det möjligt att identifiera ett antal mekanismer genom vilka RI kan tänkas öka även den långsiktiga tillväxttakten.

För det första finns det institutionella faktorer som pekar på möjliga långsiktiga tillväxteffekter av RI. Som vi väl alla numera är medvetna om så avser den regionala integrationen i Europa mycket mer än bara fri rörlighet för produktionsfaktorer och varor och tjänster. Den innebär också att medlemsländerna i EU åläggs ett antal

² Se även Lundborg [1994].

ömsesidiga åtaganden, exempelvis Maastrichtavtalet. Dessa åtaganden kan vara mycket långtgående, såsom förslaget att införa en gemensam valuta och de därmed sammanhängande konvergensvillkoren. Vi kommer sannolikt att få en allmän tendens till ökad institutionell likformighet. Detta kan, enligt de Melo, Panagariya och Rodrik [1993], av flera skäl förväntas ha en positiv effekt på EU-ländernas ekonomier. I vissa fall bör det vara möjligt för länder med "dåliga" institutioner att importera mer tillväxtbefrämjande institutioner från andra medlemsländer. Vidare bör nationella intressegruppers möjligheter att utverka privilegier för den egna gruppen minska när viktiga element av det politiska beslutsfattandet flyttas upp på en nivå som ligger ovanför de enskilda nationerna. Å andra sidan leder införandet av i många avseenden identiska institutioner till att mindre effektiva institutioner än tidigare införs i åtminstone vissa av EUs medlemsländer. Ju mer lika länderna är från början, desto mindre är förstås detta problem. En tredje fördel med införandet av gemensamma institutioner är att svårigheterna att göra sig av med ineffektiva institutioner har visat sig vara utomordentligt stora i enskilda länder. När en regional institution etableras från scratch kan det vara möjligt att etablera effektiva institutioner utan att ådraga sig mycket höga kostnader i form av exempelvis en utdragen ekonomisk kris eller stora sociala konflikter.

Huruvida dessa institutionella effekter av RI endast kan förväntas ha en nivåeffekt eller en permanent tillväxteffekt är oklart. de Melo, Panagariya och Rodrik [1993, s 183] slår helt enkelt fast att "det är sannolikt att dynamiska effekter, i form av en högre ekonomisk tillväxttakt, blir följden" (*förf:s övers*). Denna slutsats ligger naturligtvis helt i linje med de slutsatser som dras av den sk nya ekonomisk-historiska skolan, där "goda" institutioner ses som ett nödvändigt villkor för en långsiktig snabb ekonomisk tillväxt – se t ex

North [1990] och Rosenberg & Birdzell [1986]. På senare år har flera empiriska test på moderna data gjorts av dessa teorier, exempelvis finner Torstensson [1994] stöd för att svagt definierade äganderätter har en tillväxthämmande effekt. Se även Barro [1991] som finner att politisk instabilitet i ett land har en kraftigt negativ effekt på tillväxten under efterkrigstiden.

I den svenska debatten har Lundgren [1996] betonat andra institutionella aspekter. Avsaknaden av institutionell konkurrens kan få negativa ekonomiska effekter. Här anknyter Lundgren till nya idéer om att harmonisering och samordning inte nödvändigtvis behöver vara välståndsskapande. Tvärtom kan internationell samordning ibland endast bidra till att tillväxthämmande institutioner bibehålls. Mot bakgrund av detta resonemang kan man hävda att tendenser till europeisk centralisering inte behöver vara positivt. Å andra sidan måste man alltid beakta de snedvridningseffekter som kan uppstå om den institutionella konkurrensen tillåts gå så långt att vi återigen får nationella regelverk som hindrar det fria handelsutbytet.

Det senaste decenniets genombrott inom den sk endogena tillväxtteorin har också gjort det möjligt att analysera ett antal ytterligare mekanismer genom vilka RI kan tänkas öka även den långsiktiga tillväxttakten. En gemensam egenskap hos de endogena tillväxtmodellerna är att avkastningen på kapital är icke avtagande. I regel brukar kapital ses i vid mening och utöver realt kapital inkluderas normalt både humankapital och kunskapskapital (teknologi) i definitionen.

Baldwin [1989] får betraktas som ett genombrott i tillämpningen av tillväxtmodeller med icke-avtagande avkastning på RI. Baldwin estimerar den långsiktiga tillväxteffekten av genomförandet av EUs inre marknad genom att ta sin utgångspunkt i Cecchinirapportens engångseffekt på produktionsnivån i EU på 2,5–6,5 procent. Detta estimat sätts in i Romers [1987] aggregerade tillväxtmodell i vilken

realkapitalets outputelasticitet sätts till ett. Genom att åsätta modellens parametrar (avskrivningstakten, arbetskraftens tillväxttakt, kapitalets inkomstandel och sparkvoten) ekonomiskt rimliga värden (sk kalibrering), kommer Baldwin fram till att genomförandet av EUs inre marknad kan leda till en ökning i den långsiktiga tillväxttakten med mellan 0,28 och 0,92 procentenheter, vilket är en ekonomiskt mycket betydelsefull effekt som bara inom några år helt överflyglar de ovan refererade statistiska och medelfristiga effekterna.

I den andra generationens endogena tillväxtmodeller, vilka kan sägas ta sin utgångspunkt i den inflytelserika studien Romer [1990], betonas endogena innovationer som avgörande för tillväxten på lång sikt. Denna idé erbjuder ett avsevärt kraftfullare mikrofundament för påståendet att RI skall förväntas vara tillväxtbefrämjande även på lång sikt. Denna fråga analyseras särskilt i Rivera-Batiz & Romer [1991]. För det första har länder som är mer integrerade med världsekonomin tillgång till en större kunskapsbas än mer isolerade länder. I deras modell påverkar den aggregerade kunskapsbasens storlek den takt med vilken ny kunskap kan genereras, och detta leder i sin tur till en högre långsiktig tillväxttakt. För det andra leder en förbättrad spridning av ny teknologi genom ökat utbyte av varor, tjänster och idéer till att företagen tvingas utveckla nya teknologier för världsmarknaden och inte bara för den begränsade inhemska ekonomin. Detta minskar risken för kostsam dubbling inom forskning och utveckling. För det tredje uppmuntras ökade innovationer också från efterfrågesidan: Genom ekonomisk integration ökar den potentiella kundkretsen kraftigt. För det fjärde gäller att vid autarki finns risken att ett företag innehar monopol på en viss innovation inom sin bransch. I ett förhållandevis litet land blir det möjligt för monopolföretaget att välja att inte innovera utan nöja sig med att ta hem monopolvinsterna

för den tidigare innovationen. Men vid ekonomisk integration blir strategin att avstå från att innovera i princip omöjlig (se även Baldwin [1993]).

Det skall dock betonas att även om dessa modeller identifierar potentiella tillväxtbefrämjande mekanismer till följd av en generell ekonomisk integration, så kan man inte hävda att de identifierar några specifika tillväxtbefrämjande effekter av just RI. Hur stor tillväxteffekten av RI blir beror rimligtvis i hög grad på vilken (handels)politik de integrerade länderna för mot resten av världen. Det är lätt att tänka sig situationer där de positiva effekterna av en regional integration i sin helhet motverkas av en protektionistisk politik mot omvärlden. Denna motverkande effekt är sannolikt av mindre betydelse i fallet EU och EFTA, eftersom man där valt att föra en relativt liberal politik gentemot tredje land. Icke desto mindre kräver en rättvisande utvärdering av de långsiktiga tillväxteffekterna av RI att man på något sätt försöker ta hänsyn till effekterna av politiken gentemot de länder som står utanför.

Studier av långsiktiga tillväxteffekter av regional integration (i Europa)

Baldwin & Seghezza [1996] inleder med att direkt jämföra produktivitetsoknings-takter i EG och EFTA-länderna med ett större urval av OECD-länder för att därigenom få en första indikation på om den ekonomiska integrationen i Europa kan ha haft positiva tillväxteffekter. De finner att tillväxttakten i total faktorproduktivitet varit högre i EG/EFTA-länderna än i det större OECD-urvalet av länder under perioden 1971–90.³

En direkt observation av siffermaterialet på detta sätt ger således en viss indikation på att den ekonomiska integrationen i

³ I det större urvalet ingår även USA, Japan, Australien, Nya Zeeland, Israel (ej OECD-land) och Kanada.

Europa haft en positiv effekt på produktivitetsökningstakten. Men för att kunna dra väl underbyggda slutsatser om effekterna är det nödvändigt att analysera datamaterialet med statistiska metoder. För att isolera effekterna på tillväxten av just RI krävs att effekterna av övriga tillväxtfaktorer samtidigt beaktas. Dessutom blir det med en statistisk analys möjligt att kvantifiera effekterna.

Ett stort antal empiriska studier har genomförts där man försökt uppskatta de långsiktiga tillväxteffekterna av ekonomisk integration i allmänhet snarare än av regional integration. De flesta av dessa studier görs på tvärsnitt av länder, men på senare tid har det även kommit några studier där man analyserar tidsseriedata för enskilda länder. I tvärsnittsstudierna har man i regel utgått från en tillväxtekvation i vilken något handelsmått adderats till de övriga konventionella tillväxtvariablerna, vilka normalt (som ett minimum) inkluderar mått på initial inkomst, investeringar i realkapital och investeringar i humankapital. I dessa studier har man som regel funnit kraftigt stöd för att en liberal handelspolitik i allmänhet är tillväxtbefrämjande. Vi hänvisar till Edwards [1993] för en bred översikt av denna typ av tvärsnittstudier. Se även Hansson & Henrekson [1994].

I de tvärsnittsstudier där man skattar tillväxtekvationer och där bl a investeringar och olika mått på handelspolitik ingår bland de förklarande variablerna är det per definition så att handelspolitiken endast kan påverka tillväxten genom att påverka takten i den tekniska utvecklingen. Om det exempelvis är så att handelspolitiken huvudsakligen påverkar tillväxten indirekt genom att den påverkar investeringarna positivt så fångas denna effekt inte upp. Ett annat och större problem med dessa tvärsnittsstudier, som visats av Levine & Renelt [1992], är att resultatet att en mer liberal handelspolitik är tillväxtbefrämjande i regel inte är helt robust. Att resultatet inte är robust innebär att det är möjligt att effekten försvinner eller blir in-

signifikant när man varierar vilka övriga variabler som inkluderas i den tillväxtekvation som skattas. Den enda variabel som Levine & Renelt [1992] alltid finner har en signifikant positiv effekt, åtminstone på 10-procentsnivån, är det mått på snedvridning av den reala växelkursen (*real exchange rate distortion, RERD*) som utvecklats av Dollar [1992]. *RERD*-mättet utgår från det empiriska faktum att prisnivån i ett land är positivt korrelerad med *per capita*-inkomsten. Ju större prisnivåns avvikelse är från det förväntade sambandet, givet inkomstnivån, desto större blir *RERD*.

Det har också gjorts några försök att beräkna de långsiktiga tillväxteffekterna av RI med hjälp av motsvarande tillväxtekvationer på tvärsnitt av länder. de Melo, Montenegro & Panagariya [1992] testar för långsiktiga tillväxteffekter av RI genom att anpassa en enkel tillväxtekvation till ett tvärsnitt av 101 länder. Länderna delas upp i två grupper: OECD-länder och utvecklingsländer. Effekten av RI på tillväxten antas kunna fångas genom att man inkluderar dummyvariabler för frihandelsområden och tullunioner. Andra förklaringsvariabler som inkluderas är initial BNP *per capita*, ett mått på humankapitalstocken och investeringskvoten. Modellen estimeras dels för perioden 1960–85, dels för delperioderna 1960–72 och 1973–85. Med ett enda undantag, Southern African Customs Union (SACU) 1960–72, finner de ingen positiv tillväxteffekt av regional integration. Å andra sidan bör betonas att de Melo m fl inte undersöker huruvida RI haft en positiv effekt på investeringarna och därmed indirekt påverkat tillväxten positivt.

På senare tid har det också kommit studier som undersöker RIs tillväxteffekter med hjälp av tidsseriedata och kointegrationsanalys. Coe & Moghadam [1993] finner exempelvis att 0,3 procentenheter av den genomsnittliga tillväxttakten i Frankrike under 1980-talet kan tillskrivas EG-medlemskapet. Baldwin & Seghezza

[1996] bygger sin analys av tillväxteffekter av RI på Coe & Helpmans [1995] inflytelserika studie. Coe & Helpman använder paneldata för OECD-länderna och finner bl a att en ökad satsning på FoU i utlandet höjer den totala faktorproduktiviteten (TFP) i det egna landet. Baldwin & Seghezza tillåter i sin modell att effekten av utländsk FoU påverkar TFP på olika sätt i EU- och icke-EU-länder. De finner vissa belägg för att EU-länder drar mer nytta av utländsk FoU än vad icke-EU-länder kan göra. Med tanke på resultaten i dessa nya studier är det mycket förvånande att de Melo m fl [1992] inte fann någon långsiktigt positiv tillväxteffekt av RI. Å andra sidan är det viktigt att påminna om att de endast kontrollerar för initial inkomst och investeringar; de beaktar exempelvis inte eventuella effekter av handelspolitiken mot tredje land. De utsätter heller inte sina skattningar för några känslighetsanalyser.

Vår studie av tillväxteffekter av Europaintegrationen⁴

Enligt vår bedömning är en viktig utgångspunkt för en utvärdering av potentiella långfristiga tillväxteffekter av RI att man studerar en tidsperiod då de initiala statistiska (och medelfristiga) effekterna avklingat och integrationen i centrala delar är genomförd. Vid mitten av 1970-talet var alla tullar avskaffade inom EG och frihandelsavtalet med EFTA hade börjat gälla. Vi har därför valt att studera en tidsperiod som börjar 1976. Vårt slutår är 1985. Som diskussionen i föregående avsnitt visat är det också viktigt att inkludera ett stort antal kontrollvariabler. Eftersom ett flertal, ofta överlappande, mekanismer identifierats i den teoretiska litteraturen, är det lämpligt att i görligaste mån försöka få med dessa mekanismer i den ekonomiska modellen. Därmed hoppas vi också kunna bringa lite större klarhet i de ofta motsägelsefulla resultat som erhållits i tidigare studier.

Vidare ser vi det som mycket viktigt att

särskilja de direkta och indirekta effekterna av europaintegrationen på tillväxten. De europeiska länderna kan mycket väl ha gemensamma särdrag som helt saknar samband med den regionala integrationen i Europa. För att kunna ta hänsyn till denna möjlighet är det av stor vikt att göra en distinktion mellan tillväxteffekter hänförliga till RI och tillväxteffekter som har att göra med de enskilda europeiska ländernas handelspolitik i allmänhet. För detta syfte inkluderar vi genomgående det ovan nämnda *RERD*-mättet på graden av snedvridning av den reala växelkursen bland de förklarande variablerna.

Som väl redan framgått av redogörelsen för forskningsläget på området finns det ingen möjlighet att förlita sig på någon specifik, väletablerad teoretisk modell vid formuleringen av den skattningsbara modellen. Inte minst av detta skäl är det motiverat att utsätta den skattade grundmodellen för ett antal specifikationstester och känslighetsanalyser. För detta talar också att vi i flera fall tvingas använda oss av proxy-variabler.

I vår grundmodell förklaras den genomsnittliga tillväxttakten i BNP *per capita* i 115 länder för perioden 1976–85 (data från Summers & Heston [1988]). Som förklaringsvariabler använder vi real BNP *per capita* i respektive land år 1976 (för att ta hänsyn till upphinnareffekten), genomsnittligt antal utbildningsår 1980 (för att kontrollera för humankapitalnivån), *RERD*-mättet (snedvridningen i den reala växelkursen, för att särskilja effekter av handelspolitik i allmänhet från effekter av RI) och en dummyvariabel som anger om ett land är medlem i EG eller EFTA.

Den skattade grundmodellen får sägas fungera förhållandevis väl: alla variabler har förväntat tecken och är signifikanta på 5-procentsnivån. Särskilt skall betonas att EG/EFTA-dummys är signifikant positiv

⁴ Detta avsnitt bygger nästan uteslutande på Henrekson, Torstensson & Torstensson [1996].

och förhållandevis stor; punktskattningen anger att EG/EFTA-medlemskapet, allt annat lika, haft en positiv tillväxteffekt på drygt en procentenhet per år. När vi särskiljer EG- och EFTA-medlemmar från varandra kan vi heller inte visa att EG- och EFTA-medlemskap haft olika tillväxteffekt. Således indikerar vår grundmodell att EG/EFTA-medlemskap varit tillväxtbefrämjande. Men eftersom grundmodellen inte på något sätt kan sägas vara den enda rimliga specifikationen och eftersom det finns ett antal ekonomiska problem, är det nödvändigt att utsätta vårt grundresultat för en, helst omfattande, känslighetsanalys.

Känslighetsanalyser och utvidgningar

De känslighetsanalyser vi genomför kan inte påvisa vare sig problem med att modellen skulle vara felspecificerad genom att viktiga variabler utelämnats eller att vi dragit felaktiga slutsatser av våra skattningar p g a att feltermen ej är normalfördelad. Däremot visar vår känslighetsanalys att mätfel eventuellt kan ställa till med vissa problem. Analysen visar dock att det är högst osannolikt att variabeln för EG/EFTA-medlemskap skulle byta tecken även om alla mätfel eliminerades.⁵

Av större intresse är att utröna om det föreligger så stora strukturella skillnader mellan i- och u-länder att vår positiva RI-effekt försvinner om man begränsar analysen till OECD-länder. Så är dock inte fallet. Både vid rena tvärsnittsanalyser på 22 OECD-länder och när vi använder paneldata (fyra tidsperioder per land under perioden 1975–90) så finner vi en signifikant positiv tillväxteffekt av EG/EFTA-medlemskap på 5-procentsnivån. Punktskattningen för EG/EFTA-medlemskap anger en positiv tillväxteffekt på 0,6 procentenheter. Även om den skattade effekten är ungefär hälften så stor som i fallet med både i- och u-länder, så är den fortfarande betydande. Att vi hittar en positiv europeintegrationseffekt på tillväxten även i

fallet när endast OECD-länder ingår stärker i betydande grad slutsatsen att det finns positiva tillväxteffekter av RI, inte minst därför att det blir svårare att hävda att EG/EFTA-variabeln i första hand fångar in effekter som har att göra med skillnader mellan i- och u-länder utöver de effekter som förklaras av skillnader i inkomstnivå.

Även om vi med hjälp av ett sk Hausman-test kommit fram till att det inte går att visa att utelämnade variabler ställer till problem, så bör man ändå gå vidare och se om den skattade effekten av vår RI-variabel påverkas om ytterligare variabler, som andra forskare funnit vara viktiga bestämningsfaktorer för ekonomisk tillväxt, inkluderas. Av särskild vikt är att se om gängse makroekonomiska variabler påverkar tillväxten. En möjlighet är ju helt enkelt att man inom EG och EFTA fört en mer tillväxtbefrämjande stabiliseringspolitik och att vår RI-variabel i första hand fångar in tillväxteffekter av detta i stället för effekter av RI. För att ta reda på om så är fallet inkluderar vi tre makroekonomiska variabler i förklaringsmodellen: budgetunderskottet som andel av BNP, genomsnittlig inflationstakt och de totala offentliga utgifterna som andel av BNP. Budgetunderskott och offentliga utgifter har båda en signifikant negativ effekt på tillväxttakten, men EG/EFTA-variabeln förblir signifikant och av samma storleksordning som tidigare. Inflationstakten har en negativ effekt på tillväxttakten och när den inkluderas i modellen så blir EG/EFTA-variabeln insignifikant. Med andra ord finns vissa indikationer på att EG/EFTA-variabeln delvis fångar upp positiva tillväxteffekter av en låg inflation i Europa.

Utöver de positiva tillväxteffekter av en snabbare teknisk utveckling som vi funnit,

⁵ Vi kommer fram till detta genom att göra sk omvända regressioner, en metod som utvecklats av Klepper & Leamer [1984].

är det fullt möjligt att den europeiska integrationen haft indirekta positiva tillväxteffekter genom att investeringarna stimulerats. Exempelvis argumenterar Baldwin & Seghezza [1996] kraftfullt för att så är fallet. Som vi redan antytt är det också möjligt att integrationen haft en dämpande effekt på inflationen. För att utröna detta har vi skattat separata investerings- och inflationsekvationer. Vi finner då en viss inflationsdämpande effekt av EG/EFTA-medlemskap. Däremot finner vi inte någon som helst positiv effekt på vare sig investeringskvoten eller på en given investerings- taks tillväxteffekt. De förväntade positiva investeringseffekterna av ett svenskt EU-medlemskap var en faktor som betonades av 1994 års EU-konsekvensutredning (SOU 1994:6). Utifrån vår studie går det dock inte att finna stöd för en sådan slutsats.

Slutsatser

Vi har i denna artikel diskuterat huruvida det finns empiriska belägg för att den ekonomiska integrationen i Europa haft/har positiva tillväxteffekter även långsiktigt. Enligt den traditionella tillväxtmodellen bör vi endast förvänta oss en engångseffekt eller i bästa fall en medelfristig effekt.

Inom den nya tillväxtteorin har man emellertid kunnat identifiera teoretiska mekanismer där en ökad ekonomisk integration i allmänhet kan leda till en permanent högre tillväxttakt. Däremot kan man knappast säga att man inom denna litteratur identifierat några långsiktiga tillväxtbefrämjande effekter av just regional integration.

Det är således en rent empirisk fråga huruvida RI har höjt tillväxttakten långsiktigt. Här har vi särskilt intresserat oss för om den regionala integrationen i Europa varit tillväxtbefrämjande. Som vår genomgång visat har det under de allra senaste åren genomförts några tvärsnitts- och tidsseriestudier som tyder på detta.

I vår egen studie har vi i analysen tagit

hänsyn till ett stort antal andra tillväxtfaktorer. Detta för att i görligaste mån isolera RIs effekt på tillväxten. Med få undantag finner vi att medlemskap i EG eller EFTA höjde den genomsnittliga tillväxttakten under den period vi studerade. En positiv tillväxteffekt erhålls vid tvärsnittsstudier med både i- och u-länder och med tvärsnitts- och paneldata begränsat till OECD-länder. Den skattade tillväxteffekten av den europeiska integrationen varierar mellan 0,6 och 1,2 procentenheter per år. Hela tillväxteffekten härrör från snabbare teknisk utveckling till följd av RI. Vi finner således inga belägg för att EG/EFTA-medlemskap haft en positiv effekt på investeringarna. Det bör också nämnas att vi finner vissa indikationer på att den positiva tillväxteffekten delvis kan vara en följd av den låga inflationen i Europa.

Den slutsats vi vill dra av litteraturgenomgången och vår egen studie är att den regionala integrationen i Europa inte endast behöver ha statiska engångseffekter utan också kan ha (haft) en ekonomiskt och statistiskt signifikant effekt på den långsiktiga tillväxttakten. Då vår studie avser perioden 1976–85 är det förstas omöjligt att dra starka slutsatser om framtiden utifrån den, men onekligen pekar vår och andras studier på möjligheten att regional integration kan vara långsiktigt tillväxtbefrämjande.

Referenser

- Andersson, T & Fredriksson, T, [1993], *Sveriges val, EG och direktinvesteringar*. Bilaga 7 till EU-konsekvensutredningen (SOU 1994:6). Allmänna Förlaget, Stockholm.
- Baldwin, R E, [1989], "The Growth Effects of 1992". *Economic Policy*, nr 9, oktober, s 247–281.
- Baldwin, R E, [1992], "Measurable Dynamic Gains from Trade". *Journal of Political Economy*, vol 100, s 162–174.
- Baldwin, R E, [1993], *Towards an Integrated Europe*. CEPR, London.
- Baldwin, R E & Seghezza, E, [1996], "Growth and European Integration: Towards an Empi-

- tical Assessment". Stencil. Graduate Institute of International Studies, University of Geneva.
- Barro, R J, [1991], "Economic Growth in a Cross Section of Countries". *Quarterly Journal of Economics*, vol 106, s 407-443.
- Cecchini Report [1988], *The European Challenge 1992*. Gower Press, Aldershot.
- Coe, D T & Helpman, E, [1995], "International R&D Spillovers". *European Economic Review*, vol 39, s 859-887.
- Coe, D T & Moghadam, E, [1995], "Capital and Trade as Engines of Growth in France". *IMF Staff Papers*, vol 40, s 542-566.
- Dollar, D, [1992], "Outward-Oriented Economies Really Do Grow More Rapidly". *Economic Development and Cultural Change*, vol 40, s 531-544.
- Edwards, S, [1993], "Openness, Trade Liberalization and Growth in Developing Countries". *Journal of Economic Literature*, vol 31, s 1358-1393.
- Flam, H, Gottfries, N & Horn, H, [1994], "Grundlösa siffror i EU-konsekvensutredningen". *Ekonomisk Debatt*, årg 22, nr 6, s 647-650.
- Gasiorek, P, Smith, A & Venables, A G, [1991], "Completing the Internal Market in the EC". I Winters, L A & Venables, A G (red), *European Integration: Trade and Industry*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Hansson, P & Henrekson, M, [1994], "What Makes a Country Socially Capable of Catching Up?". *Weltwirtschaftliches Archiv*, vol 130, s 760-783.
- Henrekson, M, Torstensson, J & Torstensson, R, [1996], "Growth Effects of European Integration". Under utgivning som CEPR Discussion Paper.
- Klepper, S & Leamer, E E, [1984], "Consistent Sets of Estimates for Regressions with Errors in All Variables". *Econometrica*, vol 52, s 163-183.
- Levine, R & Renelt, D, [1992], "A Sensitivity Analysis of Cross-Country Growth Regressions". *American Economic Review*, vol 82, s 942-961.
- Lundborg, P, [1994], "Tro och vetande i EU-konsekvensutredningen". *Ekonomisk Debatt*, årg 22, nr 3, s 253-260.
- Lundgren, N, [1996], "Institutionell konkurrens eller central harmonisering". I Lundgren, N (red), *Vad vill Sverige med EU?* Konjunkturrådets rapport 1996. SNS Förlag, Stockholm.
- Melo, J de, Montenegro, C & Panagariya, A, [1992], "Regional Integration Old and New: Issues and Evidence". Stencil. World Bank, Washington D.C.
- Melo, J de, Panagariya, A & Rodrik, D [1993], "The New Regionalism: A Country Perspective". I de Melo, J & Panagariya, A (red), *New Dimensions in Regional Integration*. Cambridge University Press, Cambridge.
- North, D C, [1990], *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Rivera-Batiz, R A & Romer, P M, [1991], "Economic Integration and Endogenous Growth". *Quarterly Journal of Economics*, vol 56, s 531-555.
- Romer, P M, [1987], "Crazy Explanations for the Productivity Slowdown". I Fischer, S (red), *NBER Macroeconomics Annual 1987*. MIT Press, Cambridge, MA.
- Romer, P M, [1990], "Endogenous Technological Change". *Journal of Political Economy*, vol 98, s S71-S102.
- Rosenberg, N & Birdzell, L, [1986], *How the West Grew Rich: The Economic Transformation of the Industrial World*. Basic Books, New York.
- Solow, R M, [1956], "A Contribution to the Theory of Economic Growth". *Quarterly Journal of Economics*, vol 70, s 65-94.
- SOU 1994:6, *Sverige och Europa. En samhällsekonomisk konsekvensanalys*. EU-konsekvensutredningens huvudrapport. Allmänna Förlaget, Stockholm.
- Summers, R & Heston, A, [1988], "A New Set of International Comparisons of Real Product and Prices: Estimates for 130 Countries, 1950 to 1985". *Review of Income and Wealth*, vol 34, s 1-25.
- Torstensson, J, [1994], "Property Rights and Economic Growth: An Empirical Study". *Kyklos*, vol 47, s 231-247.
- Torstensson, R, [1996], *Growth, Technology and International Trade*. Licentiatavhandling. Nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet.